

3.-4.klasse
Tema: Hvalfangst
Forarbeid

Kunnskapsløftet sier:

Naturfag

Mangfoldet i naturen

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- samtale om livssyklusen til noen plante- og dyrearter
- argumentere for forsvarlig framferd i naturen

Historie

Mål for opplæringa er at eleven skal kunne

- bruke begrepene fortid, nåtid og framtid om seg selv og familien sin
- presentere historiske emner ved hjelp av skrift, tegninger, bilder, film, modeller og digitale verktøy
- skape fortellinger om menneske i fortida og snakke om ulikheter og likheter før og nå
- kjenne att historiske spor i sitt eige lokalmiljø og undersøke lokale samlinger og minnesmerker

Til lærer:

Disse oppgavene forteller om grønlandshvalen og hvalrossen. Vi har i tillegg laget noen oppgaver som hører til teksten.

I tillegg har vi med en kort historie om hvalfangst. Ved et besøk hos oss vil eleven få en mer inngående undervisning om hvalfangere og hvalfangst.

GRØNLANDSHVALEN

Det du ser her er en grønlandshval med kalv. Hvalen er sort med et hvitt hakeparti. Munnen er veldig buet. Grønlandshvalen er en bardehval. Bardene er i munnen og de siler ut hva som er mat og ikke. Krepsdyr er livretten. Bardene kan bli over 4 meter lange. Det er mange hundre barder på hver side. De er smale,svarte og hårete. Disse hvalene kan bli 18 meter lange og veie 100 tonn. Det vil si vekta av 5 trailere med tilhengere - og ei kran! Eller vekta av nesten 3000 elever på barneskolen! Hunnene er størst. Hvalene er veldig fete og kan ha et 50 cm tykt spekklag. Hvaler har ikke ryggfinne og pustehullet er høyt oppe på hodet. Halen er bred.

De kan få unger når de er 25 år gamle. Kalven er i magen i over ett år. Etter 4 år kan de få ny kalv.

De vokser sent og er ikke voksne før de er 40 år.

Grønlandshvalen kan bli 200 år.

Det er ikke lov å jakte på grønlandshval lenger.

Den er fredet.

***

Oppgave:

Les teksten på nytt og fyll inn med ord og tall fra hvalgapet.

Ord/tallbank: Tegne en hval med åpen munn og legg inn ord og tall. Hadde vært stilig om dette ble en digital side og at hvalens hale "slår ned" aktivert ord

Ordbank: krepsdyr, hodet, bardene, smale, hvitt, buet, ryggfi
nnehårete, bardehval, fredet, mat, kalv, tonn, hunnene,
sort, munnen

Tallbank: 200,4, 18,100,25,40

Det du ser her er en _____ med
_____.

Hvalen er _____ med et _____
hakeparti.

Munnen er veldig _____.

Grønlandshvalen er en

_____.

Bardene er i _____ og de siler ut
hva

som er _____ og ikke.

_____ er livretten. Bardene kan bli over
_____meter

lange. Det er mange hundre barder på hver side.

De er _____, svarte og _____.

Disse hvalene kan bli _____ meter lange og veie
_____ tonn.

Det vil si vekta av 5 trailere med tilhengere - og ei kran!
Eller vekta av nesten 3000 elever på barneskolen!

_____ er størst.

Hvalene er veldig fete og kan ha et 50 cm tykt spekklag.

Halen er bred.

Hvaler har ikke _____ og pustehullet er høyt

oppe på _____.

De kan få unger når de er _____ år gamle. Kalven er i magen i over ett år.

Etter _____ år kan de få ny kalv.

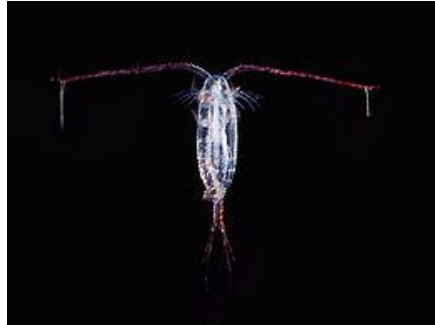
De vokser sent og er ikke voksne før de er _____ år.

Grønlandshvalen kan bli _____ år.

Det er ikke lov å jakte på grønlandshval lenger.

Den er _____.

Dette er god mat for en hvalmage!

HOPPEKREPS

POLARTORSK

KRILL

Visste du at ...

- hunnene produserer melk og ammer ungene sine?
- hvalen en gang levde på land?
- hvalene kan sanse et isfjell eller andre forhindringer lenge før det er synlig for øyet? På den måten kan de svømme i en annen retning som er fri.

***

Linker:

www.svalbardmuseum.no

http://bergenmuseum.uib.no/fagsider/osteologi/hvaler/b_foedesok.htm

HISTORIE

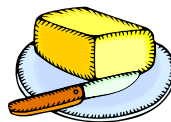
På begynnelsen av 1600-tallet kom europeiske hvalfangere til Svalbard. Det var folk fra England og Nederland som først begynte å jakte. Grønlandshvalen er veldig tung og svømmer seint, så den er lett å få tak i.

Hvalfangerne hadde lange harpuner som de stakk hvalen med. Så ble hvalen dratt på land med båt.

Tenk deg å taue i land 100 tonn! Hvordan er det mulig, tror du?

På stranden ble spekket skåret av hvalen og delt opp i mindre biter. Hvalspekket ble kokt til olje og olje var noe Europa hadde bruk for og ville betale mye for.

Man brukte oljen til å lage tran, margarin og såpe.

Den ble også brukt som smøringsmiddel og til

(olje)lamper.

Det ble murt opp ovner på land til å koke oljen i. I Schmeerenburg står fremdeles restene etter slike ovner.

Foto: Bjørn Fossli Johansen /Norsk Polarinstitutt

Etter hvert dro hvalen vekk fra fjorder og farvann i nærheten av Svalbard. For å jakte hval måtte man nå ut i havet og ved driviskanten.

Hvalen ble fanget i åpen sjø og flenset ved skipssiden. Å flense betyr å skjære av spekket.

De sto på ryggen til hvalen og skar av spekket omtrent som du skreller en appelsin.

Det var veldig farlig, for på ryggen til en hval er det veldig glatt og det er lett å skli ut i det kalde vannet.

De hadde derfor noen broddelignende sko de kunne ta på for å greie å holde seg fast. Disse kan du se på Svalbard museum.

En ting slottsdamer i Europa ville ha var korsetter og krinoliner.

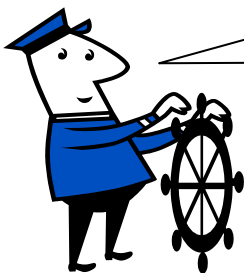
Korsetter hadde de under kjolen slik at de ble tynne rundt livet. Krinolinen gjorde at kjolen sto ut.

Hwer H

Her ser du Dronning Elisabeth 1 av England i en slik kjole.

Korsettene og krinolinene ble laget av bardene til hvalen.

HOHOI, HÆR E

DET MYE KVAL!

En skipper skrev at det var så mange hval at båtene måtte brøyte seg vei.

200 år senere hadde de jaktet for mange og den var nesten utryddet.

Etter hvert ble det bestemt at hvalen skulle fredes.

Det betyr at det ikke er lov å jakte på den.

OPPGAVE:

(Stokk om på bokstavene)

1) Hvalen ble så og si **ETRTUDDY** =

---

2) Hva er drivis?

---

3) Hva betyr "flense" ?

---

4) Hva brukte man olje til?

***

Etterpå kom pomorene.

Pomorene er russere som kom fra området rundt Kvitsjøen. Pomorene solgte korn til Norge og fikk fisk tilbake.

wikipedia

Po=ved

More=havet

Pomorene var de første som overvintret på Svalbard. De bygde tømmerhytter som de bodde i, og satte opp store kors utenfor til beskyttelse mot onde ånder og for å få jaktlykke. Pomorene jaktet mest på hvalross. Etter hvert ble også hvalrossen nesten utryddet. Den er nå fredet.

Hvalrossen

Hvalrossene er sosiale sjødyr. De liker å være mye sammen og ligger helst side om side når de hviler.

Hvalrossene kan bli 3 meter og veie 2 tonn.

Støttetennene kan bli over 1 meter lange og veie over 5 kg.

Hunnene er mye mindre enn hannene.

Hvalrossene finner mat ved hjelp av værharene sine.

De spiser muslinger, snegler, krabber, fisk og ringsel.

Hunnene får unger når de er 10 år og de lærer opp ungen sin i 3 år før han får klare seg selv.

Hvalrossene kan dykke 400 meter ned og være under vann i over 40 minutter.

Hvalrossene kan bli opp til 40 år gamle.

Oppgave:

Kryss ja eller nei

	ja	nei
Hvalrossen liker ikke å være sammen med andre		
Hvalrossen kan veie 2 tonn		
Hunnene er mye større enn hannene		
Hvalrossen spiser soft-is		
En hvalross kan være under vann i over 40 minutter		
Hvalrosser kan bli 200 år		

Hvor lange tror du støttetennene til hvalrossen som er utstilt på museet er?

Svar: _____